

ЕКЛИСИОЛОШКИОТ ЕТОС СПОРЕД СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТ

КИРЕ ТРАЈАНОВ

Разгледувањето на тезата за еклисиолошко-онтолошката основаност на етичката мисла на свет Јован Златоуст ќе го започнеме со кажувањето на двајца современи теолози. Првиот од нив, православниот етичар Георгиос Мандзаридис, во својата „Христијанска етика“ пишува „Христијанската етика не ја дополнува, ниту подобрува таа (античката) етика. Новитетот кој тоа го воведува во погледот за моралниот живот, не е на социјално или психолошко ниво, туку на рамништето на антропологијата или онтологијата. Со други зборови, христијанството во суштина не воведува нова етика за човекот, туку нов човек. Тоа е новиот човек во Христа, кој е повикан да го живее новиот живот во Христа – човекот, кој го основа својот живот врз вистината, која го ослободува од смртта, врз вистината која не е истоветна со знаењето, туку со животот кој не може да биде победен од смртта“¹. Второто кажување, кое директно се однесува на свети Јован Златоуст, е од големиот патролог Георгиј Флоровски. Тој забележува: „Златоуст секогаш останал Елин (...) Тоа се чувствува во неговиот морализам. Морализмот како да бил природна вистина на античкиот свет. Со тоа се објаснува и оправдува преобразувачката рецепција на стоицизмот во христијанската етика, т.е. сублимација на природната правда (вистина) до благодатните висини“². Не впуштајќи се во префинета анализа на квалитативната разлика меѓу христијанскиот *ἦθος* и античкиот *ἦθος*, ќе подвлечеме дека и за двете етички традиции добродетелта е онтолошки својствена на човекот³. Свети Јован Златоуст човечноста ја поистоветува со добродетелноста. Во своето слово „За добродетелите и пороците“ нагласува дека вистински човек е само оној кој е добродетелен. Порочниот пак, според него, се изедначил со животните, „слегол“ на биолошко ниво на своето суштествување⁴.

---

¹ Георгиос Мандзаридис, *Християнска етика*, т. I, София 2011, 36.

² Георгије Флоровски, *Источни оци IV века*, Београд: 1997, 210.

³ Оваа идеја е карактеристична за стоичката философија (Витомир Митевски, *Доцна антика: Античка философија*, Скопје 2002, 171-194).

⁴ Свети Иоанн Златоуст, *Слово XXVI, О добродѣли и пороки*, С. – Петербургъ 1906, 705.

Темел на христијанската етика е библиската антрополошка претпоставка, *човекот е создаден споредобразот и подобие на Божјо*⁵, според која создадениот човеков етос е иконичен (сообразен) со несоздадениот божествениот етос. Свети Јован Златоуст повикува: „Спомни си според чиј образ си создаден и нема да се понижуваш до ништожноста нанеразумните животни“⁶. Божјите заповеди како *патокази* кон добродетелта се хармонично согласни со моралниот закон првобитно запишан врз таблицата на човековото срце⁷. И покрај тоа што свети Јован Златоуст самиот е несомнено најголемиот библист меѓу светите отци, тој вели дека подобро би било кога не би имало потреба од пишаното слово Божјо⁸. Или поинаку кажано, подобро би било кога човекот преку падот во грев не би го нарушил етосот впишан во неговото сопственото битие. Поради огревовеноста, а со тоа и отуѓеноста на човекот од Бога, меѓу него самиот и нему онтолошки блиските заповеди од Бога повторно постои дистанца. На гревовните похоти и страсти, или како што вели апостол Павле „законот на гревот“ во човекот, се спротивставува на „јаремот на заповедите“. Огревовениот човек има чувство дека заповедите го обременуваат и ограничуваат. Оттука потекнува *надворешното усвојување* на етичките принципи кое имплицира јуридикчки однос кон Божјите заповеди, карактеристичен за старозаветната, или воопшто хетерономната етика⁹.

Еклисиолошкото усвојување на христијанскиот етос

⁵ За теологијата на образот и подобие на Божјо види кај: Атанасије Јефтић, *Аскетика*, Београд-Србиње-Ваљево, 2002, 17-41. Создавањето според образот и подобие на Божјо не ја ограничува човековата слободна волја. Човековата богообразна природа преку својата волја природно е насочена кон добродетелта. Според свети Максим Исповедник, човекот преку гномичката волја која е ипостасна пројава на природната волја, може спротивно на сопствената природа, да тежнее кон порокот (Свилен Тутеков, *Личност, общност, другост: Студии по христијанска антропологија и етика*, Велико Трново 2009, 33-63).

⁶ Свети Иоанн Златоуст, *Слово XXVI, О добродѣли и порокъ*, С. – Петербург 1906, 705.

⁷ Стоикот Епиктет говорел за потребата од философско образование кое ќе помогне да се развијат првичните вродени претстави. Според истиот философ, сите луѓе по природа ја имаа способноста да бидат доблесни (Витомир Митевски *Античка философија: Хелада и Рим*. Скопје 2004, 174).

⁸ In Matth. I (PG 57, 13).

⁹ Хетерономна етика е детерминирана од надворешен Авторитет и дополнителна сатисфакција (Георгиос Мандзаридис, *Христијанска етика*, 2011 100-106).

Антропологијата го определува карактерот на етиката, посебно на автономната етика во чиј центар е самиот човек. Во теологијата на свети Јован Златоуст етиката има јасни антрополошко-онтолошки претпоставки, бидејќи новиот живот според христијанскиот етос е пројава на новиот начин на постоење во Христа, односно на новата христолошка антропологија. Со своето воплотување Христос станал апсолутно совршен Човек – Втор Адам, за ние луѓето да станеме синови Божји по благодат¹⁰. Тој е Родоначалник (καὶνὴ κτίσις т.е. Новиот човек) и ја обновува и исполнува со живот падната човекова природа. Свети Јован, развивајќи ја еклисиологијата на апостол Павле¹¹, учи дека тајната на спасението продолжува непрекинато да се врши во Црквата, која е Богочовечко тело на Христос¹². Според него, обновената човечка природа на Христос е всушност Неговото евхаристиско црковно Тело, чии што членови и сотелесници (σύσωμαί) се верниците¹³. Тие примајќи ги светите тајни крштење и миропомазание, живејќи аскетски и етички, но најважно – причестувајќи се со телото и крвта Христова, мистично се соединуваат со Христа и меѓу себе, стануваат Негово тело, чија глава е Тој¹⁴. „Како што телото и главата се еден човек така и апостолот кажал дека Црквата и Христос се е едно (ἐν ἑφῆσεν εἶναι) (спореди: 1 Кор. 12,12). Затоа, тука тој го поставил зборот Христос наместо Црква, нарекувајќи го така неговото

¹⁰ Свети Јован согласно христијанското предание учи дека крајната цел на спасителниот домострој на Бога е „да го направи човекот бог, доколку тоа е можно за луѓето (Свети Иоанн Златоуст, *Бесѣды на Дѣянія* XV, С. – Петербургъ 1903, 150; *Бесѣды на евангелие св. ап. Иоанна Богослова XI С.* – Петербургъ 1902, 74). На друго место за односот меѓу Христос и христијаните, светителот говори: „καὶ οὗτος Υἱὸς, καὶ ἡμεῖς υἱοί· ἄλλ’ ὁ μὲν σώζει, ἡμεῖς δὲ σωζόμεθα“ (И тој е Син и ние сме синови, Тој спасува, ние се спасуваме). Ad hebraeos. VII (PG 63, 40: 22).

¹¹ Кол. 1, 28; Ефес. 4, 13.

¹² Ad Rom. X (PG 60, 477, 1); Ad hebraeos VI (PG 63, 56:6).

¹³ „Да знаеме дека ние сме биле ослободени од казнувањето, сме биле родени одозгора, сме воскреснале после погребувањето на стариот човек, сме биле икупени, осветени, приведени кон посиновување, оправдани, сме станале браќа на Единородниот, негови сонаследници и сотелесници, сме влегле во состав на Неговата плот и сме се соединиле со Него како со глава. Сето тоа Павле го нарекол изобилие на благодатта“ (Ad Rom. X – PG 60, 476-477).

¹⁴ Свет Јован толкувајќи ги зборовите на свети апостол Павле од Посланието до Ефесјаните (1, 22-23), пишува: „Тука Глава не означува само власт, туку органско сродство и блискост и соединување. Затоа што полнота на Христос е Црквата. Затоа што полнота на Телото е Главата, а полнота на Главата е Телото“ (Ad Ephes. III – PG 62, 26: 28).

тело“¹⁵. Само во таа еклисиолошка реалност, причесниците на Телото Христово можат да ги имаат „истите тие (τά αὐτά) добра, кои што ги има и Христос“ и затоа апостолот има за цел да ни покаже дека „во сè заединичариме (општиме) со Него (ἐν πᾶσι κοινωνοῦντας Αὐτῷ)¹⁶. Во црковното тело на Христос верниците го добиваат по благодат богочовечкиот начин на постоење на Христос, кој се пројавува во нивниот живот. Свети Јован говори дека ако некој сака да го испита животот на христијанинот ќе открие дека неговиот живот е самиот Христос¹⁷. Во мислата на свети Јован, христијанскиот етос за своја најдлабока содржина го има преобразувањето обновувањето на стариот човек според Христос. Новата христијанска добродетел претпоставува ново христообразно (охристовено) битие. На тој начин, новата антропологија и онтологија раѓа нов етос¹⁸. Исполнувањето на етичките принципи во секојдневниот живот е плод на богатото благодатното искуство стекнато преку заедницата со Христос¹⁹. Но особено е значајно е важно да се нагласи дека усвојувањето на *праведноста и добродетелта на Христос* во Црквата се случува единствено преку благодатното дарување на Светиот Дух²⁰. Свети Јован Златоуст сведочи: „сè што

¹⁵ Свети Иоанн Златоуст, *Бесѣды на первое послание къ Коринтянамъ XXX*, С. – Петербургъ 1904, 297.

¹⁶ Свети Иоанн Златоуст, *Толкование на послание къ Колосянамъ VII*, С. – Петербургъ 1905, 413. Богочовекот Христос по својата човечка природа е единосуштен со луѓето. Свети Јован вели: „Синот Божји станал приесник на нашата природа и ние, односно Црквата, сме станале причесници на ‚Неговата суштина‘, (спореди 1 Петар 1, 4). И како што Тој не има во Себе, така и ние го имаме во себе“ (Ad Ephes. XX – PG 62, 139: 49).

¹⁷ Ad Philip. III (PG 62, 201:53).

¹⁸ Свилен Тутеков, *Личност, общност, другост: Студии по христијанска антропологија и етика*, Велико Трново 2009, 173.

¹⁹ Новозаветната етика негувана во проповедите на овој свет отец, без да ја отфрла својата психолошка и социјална пројава, почива на онтолошко ниво, кое е благодатно и богочовечко. Преку благодатниот светотаински живот во Црквата се случува внатрешното усвојување на етиката, чие спроведување се случува *однатре коннадвор*.

²⁰ Во 34-та беседа на посланието според Евреите, свети Јован на прашањето „Што е благодатта?“, одговара „отпуштање на гревовите, очистување, бидејќи ова е со нас. Зашто кој којшто ененчесен може да ја сочува благодатта, а да не ја изгуби? ... како ќе биде со тебе благодатта или славата (доброто име) или енергијата на Духот, доколку не ја привлечеш со добри дела? Бидејќи таа е причина за сите добра, кај нас да остане секогаш благодатта на Духот, бидејќи таа нè раководи во сè, како што кога од нас одлетува не погубува и нè прави неплодни (пусти). „Καὶ τί ἐστὶν ἡ χάρις, φησὶν; Ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ κάθαρσις αὕτη γὰρ μεθ’ ἡμῶν ἐστὶ. Τίς γὰρ, φησὶν, ὑβρικῶς δύναται φυλάξαι τὴν χάριν, καὶ οὐκ ἀπόλλυσιν αὐτήν; ... πῶς οὖν ἔσται μετὰ σοῦ ἡ χάρις, τουτέστιν, ἡ

ни е дарено е духовно, (...) затоа и нашите дела и сите постапки треба да бидат духовни, бидејќи сето тоа е плод на Духот, како што ни кажува Павле²¹. На друго место светителот говори: „Гледаш ли колку се штетите од недостатокот на Светиот Дух: смрт, непријателство со Бога, неможноста да угодиш на Неговите закони, да не бидеш Христов како што треба, да го немаш него за сожител. И види какви и колку се добрата од имањето на Светиот Дух, да бидеш Христов, да го имаш самиот Христос во себе и да бидеш соревнител на ангелите“²².

Свети Јован говорејќи за тоа дека христијанскиот живот и етос имаат харизматичен карактер, не ја губи од предвид потребата од активно и слободно содејство (συνέργεια) од страна на човекот преку подвигот на добродетелта. За него добродетелта има синергичен карактер. „Ако сакаме правилно да се спасиме,“ пишува светителот, „потребни ни се и двете, и она од наша страна и она од Божја“²³. На друго место нагласува: „Тука го спознаваме големиот догмат дека не е доволна подготвеноста, (добрата волја) на човекот, ако не се добие помош одозгора; и дека повторно ништо не ни користи помошта одозгора, ако недостасува подготвеноста (на човекот) (...). Затоа што, од нив двете се исткајува добродетелта“²⁴. Богочовечката синергија освен Божјото благодатно дарување, ја претпоставува и слободата на луѓето²⁵, а со тоа и аскетско-подвижничкиот и

εὐδοκίμησις, ἢ ἡ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, ἂν μὴ διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων αὐτὴν ἐπισπάσῃ; Τοῦτο γὰρ πάντων αἰτίον ἀγαθῶν, τὸ παραμένειν ἡμῖν αἰεὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· αὕτη γὰρ πρὸς ἅπαντα ἡμᾶς ὀδηγεῖ, ὡς περ οὖν ὅταν ἀποπτῆ ἡμῶν, ἀπόλλυσιν ἡμᾶς καὶ ἐρήμους ποιεῖ“ (Ad hebraeos XXXIV – PG 63, 235:1).

²¹ Свети Јован Златоуст, *Катихезе*, Београд 2008, 53. Светителот мисли на зборовите на апостол Павле, содржани во посланието до Галатјаните (види: Гал. 5, 22-23)

²² „Εἶδες ὅσα κακὰ ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν Πνεῦμα ἅγιον, θάνατος, ἔχθρα εἰς Θεὸν, τὸ μὴ δύνασθαι ἀρέσαι τοῖς ἐκείνου νόμοις, τὸ μὴ εἶναι ὡς χρὴ τοῦ Χριστοῦ, τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν ἔνοικον. Σκόπει τοίνυν καὶ ὅσα ἀγαθὰ ἐκ τοῦ Πνεῦμα ἔχειν· τὸ Χριστοῦ εἶναι, τὸ αὐτὸν ἔχειν τὸν Χριστὸν, τὸ τοῖς ἀγγέλοις ἀμιλλᾶσθαι“ (Ad Romanos XIII – PG 60, 519:9).

²³ „Καὶ τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἰ μέλλοιμεν μετὰ ἀκριβείας σώζεσθαι“ (Ad Rom. XXXII – PG 60, 677:32).

²⁴ Ἐντεῦθεν μανθάνομεν δόγμα μέγα, ὡς οὐκ ἀρκεῖ προθυμία ἀνθρώπου, ἂν μὴ τῆς ἄνωθεν τις ἀπολαύση ῥοπῆς· καὶ ὅτι πάλιν οὐδὲν κερδανοῦμεν ἀπὸ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, προθυμίας οὐκ οὔσης. Καὶ γὰρ ἀπὸ δυοῖν τούτων ἡ ἀρετὴ ὑφαίνεται (In Matth. LXXXIII – PG 58, 742:48).

²⁵ „Всушност, дури според човечките погледи, неспоредливо потешко е да се убеди слободата на човекот, отколку да се создаде природата. Причината за тоа се состои во тоа што Бог сака ние самите доброволно да станеме добри“ 1906, 24. Ad Ephes. III (PG 62, 25:5).

благодатно-динамичен карактер на христијанската етика²⁶. „Бог нè создал самовластни (αὐτεξούσιους) и оставил на нас и нашата волја да ја избереме добродетелта, или да прибегнеме кон порокот“²⁷. Во еклисиолошката реалност христијаните ги усвојуваат Христовите добродетели преку Светиот Дух како благодатни дарови, но не по пат на јуридикчко (надворешно) потчинување на етичките заповеди, туку преку аскеза и подвиг, коишто пак не се можни без благодатната помош²⁸. „Добродетелта, знаењето, воздржанието, трпението, благочестието, братољубието, љубовта, сето тоа не само што треба да присуствува во нас, но и да се умножува. Зашто ако е од полза нивното присуство (παρουσία), тогаш многу поголема полза е нивното изобилие (περίουσία)“²⁹. Од овие зборови на свети Јован е согледливинтерниот и динамичен карактер на етосот, според кој добродетелта не е само надворешен акт, туку пред сè внатрешна духовна состојба на оној кој расте по мерата на растот Христов до совршен маж. Христијанскиот етос како живот според Христос е екстериоризација на благодатниот живот во Христа кој е глава на Црквата. На Црквата како заедница на љубовта и се туѓи крајностите на индивидуализмот и колективизмот³⁰. Според христолошкиот аспект на еклисиологијата сите христијани се едно тело³¹, а според нејзиниот пневматолошки аспект секој од нив

²⁶ Во православното предание етиката и аскетиката се неразделни.

²⁷ Свети Јован Златоуст, *Катихезе*, 2008, 91. Изборот на христијанската слобода не е детерминиран од двете метафизички граници на доброто и злото, тој е безусловен егзистенцијален избор за личносна заедница со Христос.

²⁸ Автентичната христијанска етика не е можна без синтезата меѓу подвижничкиот и светотаинскиот живот.

²⁹ PG 55, 1057. цит. според Свилен Тутеков, *Личност, общност, другост: Студии по христијанска антропологија и етика*, Велико Трново 2009, 178.

³⁰ Свети Јован Златоуст пишува: „Апостол Павле не бара од нас случајна љубов, туку онаа која не соединува и прави да сме неразделни меѓу себе и дарува такво вечно соединување како членови кон членови на едно тело“ (Ad Ephes. X – PG 62, 79:36).

³¹ „Сите вие членови на Црквата, станавте еден Христос, бидејќи сте тело Христово.“ VIII (PG 62, 353 34). „Што е телото? Тело Христово. И што стануваат причесниците? Тело Христово. Не многу тела, а едно тело. Како што лебот е соединет од многу зрна, така што зрната воопшто не се гледаат зрната, а се тука, но преку соединувањето на нивната различност, така и ние едни со други и со Христос се соединуваме“ (Ad I Cor. XXIV – PG 61, 200:30). „Апостолот кажува дека сите членови се едно, но сепак не едноставно едно, а само разгледувани спрема главното, односно дека се тело,

е посебна личност³². Во еклисиолошката реалност поради меѓусебно блиското единство на христијаните преку Христос и Светиот Дух, нивниот живот и етос има истовремено личносен и соборен карактер. Тоа значи дека поради единството на евхаристиското тело (повеќе личности – една природа), состојбата и животот на еден орган (личност) се одразуваат и врз сите останати органи (личности)³³. Свети Јован говори: „Ако сме членови едни на други, тогаш спасението не е само негово, а и на останатото тело (Црквата) и повредата на ближниот не е останува само врз него, но и врз сите останати измачувани од болестите“³⁴. Секој христијанин ја носи одговорноста не само за сопственото спасение, туку и за спасението на ближните. „И така, ако Он како Син Божји и недостижно битие, според своето неискажливо човекољубие прими на Себе смрт (...) заради нас и нашето спасение, тогаш што се сме должни да направиме за нашите браќа и со-членови, за да ги извлечеме од челуста на ѓаволот и да ги приведеме на патот на добродетелите“³⁵? Свети Јован верува дека не би можел да се спаси некој, ако не прави ништо за спасението на ближниот³⁶. Социјално-

---

сите се покажуваат дека се едно. Кога пак ги гледаш одделно, тогаш постои разлика и разликата во сите е еднаква“ (Ad I Cor. XXIX – PG 61, 249).

³² За ова види повеќе во: Владимир Лоски, *Мистична теологија на Црквата од Исток*, Скопје 1991, 199-221. Тријадолошки фундираната антропологија според која една заедничка природа во полнота и припаѓа на неброено мноштво посебни личности, во Црквата е повторно обновена. За свети Јован овие два аспекти на еклисиологијата се неразделни. Тој на едно место говори, ако го имаме во себе Синот, во нас престојува и Светиот Дух (Ad Rom. XIII – PG 60, 519:2).

³³ Свети апостол Павле е првиот кој ја воведува аналогијата меѓу Црквата и човечкото тело. („Со зборовите едно тело тој (апостолот) бара ние да сострадаме еден за друг, да не го посакуваме доброто на ближниот, и да учествуваме во радоста на другиот (...). Потоа додал и еден дух, ... со тие зборови сакал да не побуди кон заемно согласие (...) бидејќи сте добиле еден Дух и пиеле од еден Извор меѓу вас не треба да има раздори. Или можеби, под зборот дух, тој мисли на расположението (προθυμίαν)“ (Ad Ephes. XI – PG 62, 79: 41).

³⁴ „Εἰ γὰρ μέλη ἀλλήλων ἐσμὲν, ἢ τοῦ πλησίον σωτηρία οὐκ ἐκείνου μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος· καὶ ἡ τοῦ πλησίον βλάβη, οὐ μέχρις ἐκείνου μόνον ἴσταται, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα λοιπὸν κατατείνει ταῖς ὀδύναϊς“ (Ad II Timoth. VII – PG 62, 637: 27).

³⁵ In Genes. III (PG 53, 37:14).

³⁶ Свети Јован Златоуст, *Шест книги за свештенството*, Штип 2005, 98-99.

етичките теми на кои што свети Јован посветил огромно внимание, за своја позадина ја имаат токму еклисиолошката антропологија³⁷.

Христолошко-певматолошката основа на еклисиологијата отвора не само поинаква историска, туку и есхатолошко-социолошка перспектива на христијанскиот етос. Од една страна, етосот е пројава на предвкусот на Царството Божјо, кое е љубов, радост и мир во Светиот Дух³⁸. а од друга страна, тој истовремено е и активна подготовка за вечна заедница со Бога и Црквата. Во овој контекст, ќе завршиме со зборовите на свети Јован Златоуст: „Ние по природа сме синови човечки, а според благодат ништо друго до синови Божји. Ако госочуваме добродетелниот образ согласно Него (Христос), тогаш нашиот дар ќе биде целосен, бидејќи оние кои станале синови Божји по благодат, треба да се карактеризираат со тој образ и начин на своето живеење“³⁹.

ТРАЈАНОВ КИРЧЕ (Свети Николе, 1982) е помлад асистент на катедрата по Пастирско богословие и Вовед во теологија на Богословскиот факултет „Свети Климент Охридски“ при Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ во Скопје, каде ги завршил додипломските студии. Моментално е магистрант на Катедрата за класични студии на Скопскиот универзитет и подготвува магистерска теза на тема „Реториката во проповедите на Свети Јован Златоуст“. Ја извршува функцијата в.д. Секретар на Богословскиот факултет во Скопје.

---

³⁷ Според свети Јован Златоуст, сите социјално-моралните проблеми како што се социјалната неправда, материјалната и социјалната нееднаквост, богатството и сиромаштвото се последица на човековата огревовеност. Неговите обиди за решавање на овие проблеми не претставуваат обиди за формирање на некакво утописко општество на христијански комунизам. Често пати социјално-етичките видувања на свети Јован гледани одвоено од еклисиологијата се погрешно интерпретирани. За него социјалното реализирање на етиката е всушност остварување на литургиско-еклисиолошката реалност во секој сегмент на општеството, или накратко, *литургија после Светата Литургија*. За социјално-етичките погледи на свети Јован Златоуст види повеќе во: И. В. Попов, *Свети Јован Златоусти и негови непријатели*, 2007; Илија Цоневски „Социјалните възгледи на св. отци, Свети Иоан Златоуст“, во: *Годишник на Софиския университет - Богословски факултет. том XXVI, 1948-1949, 3-33.*

³⁸ Рим. 14, 17.

³⁹ „Тῆ φύσει μὲν ἀνθρώπων υἱοὶ, τῆ χάριτι δὲ οὐκ ἔτι, ἀλλ’ υἱοὶ Θεοῦ. Εἰ γοῦν καὶ τὴν εἰκόνα τὴν κατ’ ἀρετὴν τὴν πρὸς αὐτὸν διατηρήσαιμεν, ἀκέραιον ἡμῖν ἔσται τὸ δῶρον· τοὺς γὰρ γενομένους υἱοὺς Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος, καὶ διὰ τῆς πολιτείας ταύτην δεῖ χαρακτηρίζειν τὴν εἰκόνα“ (Expositives in Psalmos IV – PG 55, 46:42).